

Svjetlana Ivanović*

PRAVO NA ŽALBU I ŽALBENI POSTUPAK PRED MEĐUNARODNIM KRIVIČNIM SUDOM

SAŽETAK

Pravo na žalbu i žalbeni postupak pred Međunarodnim krivičnim sudom (u daljem tekstu: MKS ili Sud) osnovna je sadržajna tematika ovog rada. Ona obuhvata osnovni pojam prava na žalbu u krivičnom postupku, sa pravnoteorijskog, ustavnopravnog i međunarodnopravnog aspekta, a potom detaljnu razradu prava na žalbu prema Statutu MKS-a (dalje: Rimskom statutu ili Statutu). Riječ je o žalbi protiv presuda i žalbi protiv drugih odluka tog Suda. Nakon toga, u okviru izvoda o žalbenom postupku pred MKS-om, u središnjem dijelu rada navedena su i objašnjena osnovna pravila o pokretanju žalbenog postupka, njegovom toku i odlukama koje donosi žalbeno vijeće. U radu se posebno naglašava da je žalbeni postupak pred MKS-om posebna faza krivičnog postupka u kojoj se odlučuje o pravnim lijekovima (žalbi i reviziji), koji se prema Rimskom statutu i Pravilima o postupku i dokazima mogu izjaviti protiv odluka tog Suda. Rad obuhvata i najvažnija pravila o podnošenju revizije i postupku odlučivanja o ovom pravnom lijeku, te konačno pravila o postupku naknade štete za nezakonito lišavanje slobode ili neosnovano pritvaranje.

Ključne riječi: Međunarodni krivični sud, pravo na žalbu prema Rimskom statutu, žalba protiv presude, žalba protiv drugih odluka MKS-a, žalbeni postupak.

UVOD

Tema ovog rada je pravo na žalbu (*right to appeal*) i žalbeni postupak (*appellate procedure*) pred stalnim Međunarodnim krivičnim sudom (*International Criminal Court - ICC*). Pravo na žalbu u krivičnom postupku sagledat će se, prije svega, sa aspekta opšte teorije prava, zatim sa ustavnopravnog aspekta, te prema najvažnijim međunarodnim dokumentima. Poseban detaljan prikaz i analiza prava na žalbu dat će se prema Rimskom statutu i Pravilima o postupku i dokazima. Riječ je o žalbi (*appeal*) i reviziji

* Dipl. iur., Asistentica na Pravnom fakultetu Univerziteta u Tuzli.

(*revision*), koji pravni lijekovi se mogu podnijeti protiv odluka MKS-a. Nakon toga, u okviru izvoda o žalbenom postupku pred MKS-om, u središnjem dijelu rada navest će se i objasniti osnovna pravila o pravu pristupa žalbenom sudu, pretpostavkama za pokretanje tog postupka, njegovom toku i odlukama koje donosi žalbeno vijeće. Važnost žalbenog postupka pred Sudom ogleđa se u tome što se navedenim pravnim lijekovima omogućuje osuđenom i tužitelju, kao strankama u postupku, da zahtijevaju preispitivanje onih odluka raspravnog vijeća tog Suda, za koje smatraju da su nepravilne i nezakonite.

1. Pojam Međunarodnog krivičnog suda

Međunarodni krivični sud je stalna međunarodna institucija, ovlaštena izvršavati svoju nadležnost nad osobama odgovornim za najteža krivična djela međunarodnog značaja. Osnovan je usvajanjem Rimskog statuta Međunarodnog krivičnog suda,¹ na Diplomatskoj konferenciji Ujedinjenih Nacija (dalje: UN), 17.07.1998. godine, u Rimu. MKS ima međunarodnu pravnu sposobnost, a sjedište u Den Haagu, Holandija. Nadležnost MKS-a je komplementarna nacionalnoj krivičnoj jurisdikciji država. Njegova nadležnost i način djelovanja propisani su odredbama Rimskog statuta.² Sud može svoje dužnosti i ovlaštenja izvršavati na teritoriji svake države članice, a na osnovu posebnog sporazuma, i na teritoriji neke druge države.

Međunarodni krivični sud čine: Predsjedništvo, Žalbeno odjeljenje, Raspravno odjeljenje, Predraspravno odjeljenje, Ured Tužitelja i Sekretarijat.³ Njihova unutrašnja organizacija, nadležnost i način rada propisana je, prije svega, Rimskim statutom i Pravilima o postupku i dokazima. Predsjedništvo MKS-a čine predsjednik, prvi i drugi potpredsjednik Suda, te je odgovorno za pravilnu upravu Sudom, osim Ureda Tužitelja, a obavlja i druge dužnosti u skladu sa Statutom. Sud ima 18 sudija, koji se biraju na mandat od 9 godina, s tim da Predsjedništvo može predložiti povećanje broja sudija. Prijedlog

¹ Rimski statut Međunarodnog krivičnog suda, U.N. doc. A/CONF.183/9, od 17.07.1998., sa ispravkama od 10.11.1998.; 12.07.1999.; 30.11.1999.; 08.05.2000.; 17.01.2001. i 16.01.2002.

² Član 1. Rimskog statuta glasi: „Ovim se osniva Međunarodni krivični sud. On će biti trajna institucija koja će imati nadležnost nad osobama, za najozbiljnije zločine od međunarodnog značaja, kao što je navedeno u ovom Statutu, te će biti komplementaran nacionalnoj krivičnoj nadležnosti. Nadležnost i način rada suda će se voditi prema odredbama ovog Statuta.“ O osnivanju Međunarodnog krivičnog suda, vidi: I. Josipović/D. Krapac/P. Novoselec, *Stalni Međunarodni kazneni sud*, Zagreb, 2001, 5-12.

³ Detaljnije vidjeti I. Josipović/D. Krapac/P. Novoselec, *op. cit.*, 235-248., B. Petrović/D. Jovašević, *Međunarodno krivično pravo*, Sarajevo, 2010.

se smatra prihvaćenim, ako ga dvotrećinskom većinom potvrdi Skupština država članica Statuta. Nakon povećanja broja sudija, Predsjedništvo je ovlašteno predložiti smanjenje, ako to opravdava radno opterećenje Suda i pod uslovom da se broj sudija ne smanji ispod 18. Od ukupnog broja sudija, ustrojavaju se odjeljenja. Žalbeno odjeljenje sastoji se od Predsjednika i četiri sudije, Raspravno odjeljenje od najmanje šest sudija, a Predraspravno odjeljenje od najmanje šest sudija, s tim da sudske dužnosti Suda u svakom odjeljenju provode vijeća. Dužnosti Raspravnog vijeća obavljaju tri sudije Raspravnog odjeljenja, dužnosti Predraspravnog vijeća obavljaju tri sudije Predraspravnog odjeljenja ili sudija pojedinac, član istog odjeljenja. Ured Tužitelja je nezavisno tijelo Suda, odgovorno za primanje prijave, dojava i obavijesti o krivičnim djelima iz nadležnosti Suda, za njihovo provjeravanje, kao i za provođenje istrage i krivičnog gonjenja pred Sudom. Na čelu Ureda je Tužitelj, koji upravlja i vodi poslove Ureda, a u radu mu pomaže jedan ili više zamjenika. Mandat Tužitelja i njegovih zamjenika je devet godina, ukoliko pri njihovom izboru ne bude odlučeno da im mandat traje kraće. Odgovornost Sekretarijata, sa Sekretarom na čelu, odnosi se na poslovanje i upravu Suda, ne ubrajajući poslovanje i ovlaštenja Tužitelja. Sekretar se bira na mandate od pet godina, a u okviru Sekretarijata osniva Odjeljenje za žrtve krivičnih djela i svjedoke, te osigurava mjere zaštite, savjetovanje i potrebnu pomoć žrtvama krivičnih djela, kao i svjedocima koji nastupaju pred Sudom i drugim osobama koje su ugrožene zbog iskaza svjedoka.⁴

Prema odredbi člana 5. Rimskog statuta Međunarodnog krivičnog suda,⁵ stvarna nadležnost MKS-a ograničena je na najteža krivična djela koja su od značaja za cijelu međunarodnu zajednicu. Prema Rimskom statutu, MKS je nadležan za: (1) zločin genocida, (2) zločine protiv čovječnosti, (3) ratne zločine i (4) zločin agresije, s tim da će se nadležnost za zločin agresije moći realizovati tek nakon što propisi doneseni prema članovima 121. i 123. Statuta ustanove njegova obilježja, te odrede za ovaj zločin pretpostavke stvarne nadležnosti. Takvi propisi moraju biti u skladu sa relevantnim odredbama

4 O organizaciji MKS-a i pravilima funkcionisanja pojedinih organizacionih jedinica, vidi: Rimski statut, članovi 34-52.

5 O glavnim načelima i sadržaju Rimskog statuta Međunarodnog krivičnog suda, vidi: Degan, V. Đ. - Pavišić, B., *Međunarodno kazneno pravo*, Rijeka, 2005., N.M.Simović/M. Blagojević, *Međunarodno krivično pravo*, Banja Luka, 2007, 31-39.

Povelje UN-a.⁶ Sud je nadležan samo za krivična djela počinjena nakon stupanja na snagu Statuta, međutim, u slučaju da neka država postane članica Statuta nakon njegovog stupanja na snagu, Sud ima nadležnost samo nad krivičnim djelima počinjenim nakon stupanja Statuta na snagu za tu državu, osim ako država ne podnese drugačiju izjavu Sekretarijatu MKS-a. Nadležnost Suda odnosi se samo na fizičke osobe, osim onih koje su u vrijeme počinjenja krivičnog djela bile mlađe od 18 godina.

2. Pojam prava na žalbu u krivičnom postupku

2.1. Pojmovno određenje prava na žalbu

Krivični postupak usmjeren je na izricanje prvostepene presude, sa ciljem da ista postane pravosnažna i izvršna, te da se krivična stvar smatra presuđenom stvari (*res iudicata*). Polazi se od toga da sve odluke koje sud donosi trebaju biti pravilne i zakonite. Međutim, moguće je da prvostepeni sud donese odluku koja nije pravilna ili zakonita, i koja ne bi smjela proizvesti nikakve pravne posljedice. U protivnom, takve bi sudske odluke, ako bi ostale neispravljene, mnogima počinile različite vidove pravne i stvarne štete.⁷ Upravo zbog toga, protiv takvih, nepravilnih i nezakonitih odluka, dopuštena su odgovarajuća pravna sredstva zaštite, koja se u teoriji nazivaju - pravnim lijekovima.⁸

Pravni lijekovi (eng. *legal remedies*, njem. *Rechtsmittel*)⁹ su procesne radnje stranaka i drugih ovlaštenih subjekata u krivičnom postupku kojima se pobijaju nepravilne i nezakonite sudske odluke i istovremeno zahtijeva da viši sud u propisanom postupku ispravi postojeće nepravilnosti i nezakonitosti, tako što će pobijanu odluku ukinuti ili preinačiti novom odlukom.¹⁰ Opravdanje upotrebe redovnih pravnih lijekova sastoji se u davanju mogućnosti strankama

6 Detaljnije vidjeti A. Eser, „Na putu k Međunarodnom kaznenom sudu – nastanak i temeljne crte Rimskog statuta“, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, Zagreb, vol. 10, br. 1/2003, 133-163.

7 T. Bubalović, *Pravo na žalbu u kaznenom postupku*, Bemust, Sarajevo, 2006, 7-27., B. Pavišić, *Komentar Zakona o kaznenom postupku*, Rijeka, 2011.

8 Više o tome: T. Bubalović, *op. cit.*, 7., H. Sijerčić-Čolić, *Krivično procesno pravo – Knjiga II*, Tok redovnog krivičnog postupka i posebni postupci, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2012, 125., B. Petrić, *Pravni lekovi u krivičnom postupku*, Beograd, 1968.

9 O opštoj problematici pravnih lijekova, opširnije vidi: V. Bayer, „Problematika pravnih lijekova protiv prvostupanijskih kaznenih presuda u kontekstu suvremene reforme kaznenog procesnog prava“, Zagreb, *Rad JAZU, Razred za društvene znanosti*, knj. XXI., 1982., M. Grubiša, *Krivični postupak – Postupak o pravnim lijekovima*, Informator, Zagreb, 1987, 7-176.

10 Tako: T. Bubalović, *op. cit.*, str. 12., Slične definicije daju i: B. Pavišić, *Kazneno postupovno pravo*, 3. izd., Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, 2010, 372. (u nastavku: B. Pavišić, KPP, 2010.); D. Krapac, *Zakon o kaznenom postupku – i drugi izvori hrvatskog kaznenog postupovnog prava*, 7. izd., Narodne novine, Zagreb, 2008, 550. (u nastavku: D. Krapac, ZKP, 2008.); W. Platzgummer, *Grundzüge des österreichisches Strafverfahrens*, 8. Ausl., Wien, 1997, 182.

i drugim ovlaštenim osobama da pred višim sudom traže ispravak pogrešne sudske odluke.¹¹ Svrha i cilj pravnih lijekova jeste donošenje pravilne odluke, ispravljanjem grešaka u prvostepenoj odluci od strane višeg suda. Njihovom se upotrebom postiže zakonitost sudskih odluka, ali i štite osnovna prava i slobode građana u krivičnom postupku.

Pravo na pravni lijek univerzalno je ljudsko pravo, zagarantovano brojnim međunarodnim dokumentima, ali i gotovo svim savremenim nacionalnim zakonodavstvima u svijetu, kroz ustavne i zakonske odredbe pojedinih država.¹² Pravo na pravni lijek ustavno je pravo čovjeka i građanina, jer ga propisuju ustavi gotovo svih evropskih država. Naime, ustavnopravni poredak svake države neizostavno uključuje i segment pravne zaštite ljudskih prava i osnovnih sloboda. Adekvatna zaštita osnovnih ljudskih prava bitna je sastavnica svakog suvremenog društva. Razlike postoje samo u obimu i sadržaju tih prava, te načinu njihove zaštite. Jedno od tih prava je i pravo na djelotvoran pravni lijek u krivičnom postupku.¹³ Ustanovu pravnih lijekova susrećemo u krivičnom postupku, građanskom parničnom postupku, upravnom postupku, ustavnosudskom postupku, ali i u postupcima pred međunarodnim sudbenim tijelima.¹⁴

Iako većina evropskih država izričito ne propisuje pravo na pravni lijek, u ustavima tih država ipak je, na indirektan način, predviđena zaštita i tog prava, kroz odredbe o zaštiti ljudskih prava i sloboda ili kroz ustavnopravnu zaštitu osnovnih prava građana. S tim u vezi treba istaći da se pravne norme međunarodnog prava smatraju sastavnim dijelom unutrašnjeg pravnog poretka pojedinih država (*law of the land*). Ustavi evropskih država koji propisuju to pravo, čine to izričitom formalnom ustavnom normom, najčešće u poglavlju o organizaciji i načelima sudske vlasti, ili neizravno, u kontekstu odredbi o zaštiti osnovnih ljudskih prava. Za zemlje koje u svojim ustavima nemaju izričitu normu o pravu na pravni lijek, važno je podsjetiti da je velik broj država ratifikovao Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima

11 T. Vasiljević, *Sistem krivičnog procesnog prava SFRJ*, III. izd., Beograd, Savremena administracija, 1981, 555. (u nastavku: T. Vasiljević, *Sistem*, 1981.).

12 O tome: T. Bubalo, *op. cit.*, 154, 180. i dalje.

13 Više o tome: T. Bubalo, *Ustavnopravni aspekt prava na žalbu u kaznenom postupku*, Zbornik radova Pravnog fakulteta Univerziteta u Sarajevu, 2011, 31-52.

14 Pravo na pravni lijek omogućeno je i u postupcima pred Međunarodnim sudom za ratne zločine počinjene na prostorima bivše Jugoslavije (ICTY), Međunarodnim krivičnim sudom (ICC), te nekim drugim.

(u daljem tekstu: MPGPP), kojim se priznaje pravo građanu na djelotvoran pravni lijek, pa se i na taj način garantuje poštovanje tog prava.

Kada je riječ o bivšoj Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji (dalje: SFRJ), treba podsjetiti da je Ustav SFRJ, od 21.02.1974. godine, u članu 180., stav 2., propisivao: *“Svakome je zajamčeno pravo na žalbu ili drugo pravno sredstvo protiv odluka sudova, državnih organa i drugih organa i organizacija, kojima se rješava o njegovom pravu ili na zakonu zasnovanom interesu.”* U ustavima država nastalih disolucijom bivše SFRJ, također se propisuje ovo pravo, osim u BiH. Tako, Ustav Republike Hrvatske¹⁵ (ubuduće: RH) u članu 18., stav 1., navodi: *„Jamči se pravo na žalbu protiv pojedinačnih pravnih akata donesenih u postupku prvog stupnja pred sudom ili drugim ovlaštenim tijelom.“* Ustavni sud RH u jednoj je svojoj odluci izrazio stav *„da je pitanje osiguranja djelotvornog pravnog lijeka, jedno od temeljnih procesnih jamstava u svim pravnim postupcima, koje je zbog svog iznimnog značenja zajamčeno i kao temeljno ljudsko pravo.“*¹⁶ Time je i u hrvatskom pravnom sistemu provedena tzv. konstitucionalizacija prava na žalbu (poustavljenje prava na žalbu),¹⁷ prema kojoj je to pravo postalo neizostavna sastavnica zaštite osnovnih prava i sloboda čovjeka i građanina.¹⁸ Ustav Savezne Republike Jugoslavije, od 27.04.1992. godine, u članu 26., propisuje: *“Svakome se jamči pravo na žalbu ili drugo pravno sredstvo protiv odluke kojom se rješava o njegovom pravu ili na zakonu zasnovanom interesu”*. Jedina država iz sastava bivše SFRJ koja nema te ustavne norme je Bosna i Hercegovina. Pa ipak, u članu II (1.) Ustava BiH propisano je da će *“Bosna i Hercegovina i oba entiteta osigurati najviši nivo međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda”*.¹⁹ Članom II (3.(e.)) Ustava takođe se određuje da će sve osobe na teritoriju BiH imati *“... pravo na pravično saslušanje u građanskim i krivičnim stvarima i druga prava u vezi sa krivičnim postupkom.”*

Osnovni pravni lijek u većini nacionalnih krivičnih zakonodavstava je

¹⁵ Ustav Republike Hrvatske - prečišćeni tekst, Narodne novine br. 56/90; 135/97; 113/2000; 28/2001 i 76/2010.

¹⁶ Odluka Ustavnog suda RH, broj: U-III-1927/2006, od 21.02.2008.

¹⁷ O konstitucionalizaciji krivičnog prava uopšteno, detaljnije vidi: D. Krapac, *Konstitucionalizacija kaznenog procesnog prava u Republici Hrvatskoj*, u: Dvadeseta obljetnica Ustava Republike Hrvatske (ur. A. Bačić), HAZU, Zagreb, 2011, 169-212.

¹⁸ S. Tako/B. Belajec/M. Dika, *Gradansko parnično procesno pravo*, Zagreb, Narodne novine, 1986, 540.

¹⁹ Ustav Bosne i Hercegovine, čl. II.1., Ustavi BiH, Federalno Ministarstvo pravde, Sarajevo, 1997.

žalba. Pojmovno i sadržajno određenje prava na žalbu svodi se na pravo pobijanja nepravilnih i nezakonitih sudskih odluka, preispitivanje pravilnosti tih odluka, ispravljanje pravnih i činjeničnih nedostataka, te donošenje nove, pravilne odluke.²⁰ Žalba na prvostepenu presudu je redovan, suspenzivan, devolutivan i potpun pravni lijek, kojim subjekti pravnog lijeka traže od drugostepenog suda da, zbog određenih nedostataka u prvostepenoj presudi ili u prvostepenom postupku, izrečenu presudu potpuno ili djelimično ukine ili preinači.²¹ Žalba (*appeal*) je osnovni pravni lijek i pred Međunarodnim sudom za ratne zločine počinjene na prostorima bivše Jugoslavije (ICTY), te Međunarodnim krivičnim sudom (ICC).

Pravo na djelotvoran pravni lijek zajamčeno je u više međunarodnih dokumenata o ljudskim pravima. Tako, ono proizilazi iz odredbe člana 8. Opšte deklaracije o pravima čovjeka,²² člana 14., stav 5. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima,²³ člana 13. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (dalje: EKLJP),²⁴ te posebno člana 2., stav 1. Protokola 7. uz EKLJP. Iz navedenih odredbi proizilazi da je pravo na pravni lijek, npr. pravo osuđenog na žalbu u krivičnom postupku, istovremeno njegovo ustavno, zakonsko, ali i osnovno ljudsko pravo.²⁵

2.2. Pravo na žalbu prema Rimskom statutu

Prema Rimskom statutu²⁶ dopuštena je žalba protiv odluka MKS-a. Tako, protiv odluka koje donosi taj Sud, moguće je podnijeti slijedeće pravne lijekove: (1) žalbu (*appeal*) i (2) reviziju (*revision*).²⁷ To je pravo zagarantovano i propisano u odredbama članova 81.-85. Statuta, u okviru

20 O pravu na žalbu opširnije vidi: T. Bubalo, *op. cit.*, 84-122.

21 H. Sijerčić-Čolić, *op. cit.*, 128.

22 Opštu deklaraciju o pravima čovjeka prihvatila je i proglasila Opšta skupština UN-a, Rezolucijom 219 A (III), 10.12.1948.

23 Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, i uz njega Fakultativni protokol, usvojila je Opšta skupština UN-a, 16.12.1966., a stupio je na snagu 23.03.1976.

24 Evropsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda usvojilo je Vijeće Evrope, 04.11.1950., u Rimu, a stupila je na snagu 03.09.1953.

25 Usp. Krapac, D., Osnovna prava čovjeka i građanina i načela krivičnog postupka, Zbornik PFZ, Zagreb, br. 5-6 (Supplement), 1989., str. 838., Bubalo, T., *op. cit.*, 84. i sl., T. Buregenhal/T. Shelton/D.P. Stewart, Međunarodna ljudska prava, II. izd., Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci (ur. M. Matulović), Rijeka, 2011.

26 Rimski statut Međunarodnog krivičnog suda usvojen je na Diplomatskoj konferenciji UN-a o osnivanju Međunarodnog krivičnog suda, 17.07.1998., u Rimu.

27 O procesnopравnim odredbama Rimskog statuta, opširnije vidi: D. Krapac, „Međunarodni kazneni sudovi“, *Rad hrv. akad. znan. umjet. Razred druš. znan.*, br. 48=510(2011), 165-232., I. Josipović/D. Krapac/P. Novoselec, *Stalni Međunarodni kazneni sud*, Zagreb, 2001, 127-143.

kojih se posebno govori o: (a) žalbi protiv presude, (b) žalbi protiv drugih odluka, (c) reviziji protiv odluka o kazni i osudi, zatim o postupku po žalbi i reviziji, te naknadi štete osobama nezakonito lišenim slobode i nepravredno osuđenim osobama. O navedenim pravnim lijekovima odlučuje se u posebnoj fazi krivičnog postupka - žalbenom postupku. Krivični postupak, i pred ovim Sudom, prolazi kroz fazu pravnih lijekova samo ako je pravni lijek i izjavljen. Kontrola pravilnosti i zakonitosti sudskih odluka povjerena je samo ovlaštenim subjektima. Postupak po pravnim lijekovima i pred MKS-om je fakultativan, a ne obligatoran.²⁸

Prema Rimskom statutu, tužitelj i optuženi mogu podnijeti žalbu protiv: (1) oslobađajuće odluke, (2) osuđujuće odluke i (3) odluke o kazni.

2.2.1. Žalba protiv presude MKS-a

Žalba je redovan pravni lijek protiv odluka prvostepenog raspravnog vijeća MKS-a, kojeg mogu uložiti stranke (optuženi i tužitelj), zbog činjeničnih ili pravnih nedostataka i povrede postupka, a optuženi (ili tužitelj u njegovo ime) još posebno i zbog „*bilo koje druge osnove koja utiče na pravičnost ili pravilnost odluke ili postupka koji joj je prethodio*“ (član 81., stav 1., tačke a. i b. Statuta).²⁹

Na osnovu člana 81., stav 1. Rimskog Statuta, a uskladu sa Pravilima o postupku i dokazima,³⁰ protiv odluke donesene na osnovu člana 74.,³¹ tužitelj se može žaliti zbog:

(a) povrede postupka (*procedural error*),

(b) greške o činjenicama (*error of fact*), ili

(c) greške o pravu (*error of law*). Iz navedenog proizilazi da tužitelj može podnijeti žalbu zbog: proceduralne greške, činjenične greške ili materijalne

28 Prema Rimskom statutu, pravni lijek protiv nepravosnažnih odluka tog Suda na engleskom se naziva: „*appeal*“, a naš prevod treba glasniti: „žalba“, a ne npr. „apelacija“, jer se pojmom žalbe bolje određuje njegova pravna priroda koja se sastoji u tome da se njime mogu pobijati sve pravne i činjenične greške u meritornoj ili nekoj drugoj odluci Suda. O tome: I. Josipović/D. Krapac/P. Novoselec, *op. cit.*, 312.

29 Usp. I. Josipović/D. Krapac/P. Novoselec, *op. cit.*, 141-142., N. M. Simović/M. Blagojević, *Međunarodno krivično pravo*, Banja Luka, 2007, 284-285.

30 Pravila o postupku i dokazima Međunarodnog krivičnog suda, dokument usvojen na Skupštini država članica Rimskog statuta 03.-10.09.2002., oficijelni dokument MKS-a, br. ASP/1/3.

31 Član 74. Rimskog statuta propisuje pretpostavke za odlučivanje suda.

(zakonske) greške.³²

Optuženi ili tužitelj u njegovo ime može se žaliti zbog:

(a) povrede postupka,

(b) greške o činjenicama,

(c) greške o pravu, ili

(d) bilo koje druge osnove koja je od uticaja na pravičnost ili pravilnost odluke ili postupka koji joj je prethodio.

To znači da optužena osoba, ili tužitelj u ime te osobe, može podnijeti žalbu zbog: proceduralne greške, činjenične greške, materijalne (zakonske) greške ili bilo kojeg drugog razloga koji je od uticaja na pravičnost ili pravilnost odluke ili postupka.³³

Odredbom člana 81., stav 2. Statuta propisano je da, u skladu sa Pravilima o postupku i dokazima, tužitelj ili osuđena osoba protiv odluke o kazni (*sentence*) mogu podnijeti žalbu zbog „nesrazmjernosti između krivičnog djela i kazne“, odnosno zbog nesklada (*disproportion*) između zločina i kazne.³⁴

Ako pri odlučivanju o žalbi protiv odluke o kazni Sud zaključi da postoje osnove zbog kojih bi se ta odluka mogla u cjelosti ili djelomično ukinuti, može pozvati tužitelja i optuženog da za tu osnovu iznesu razloge, prema odredbama člana 81., stav 1. Statuta, te s tim u vezi može donijeti osuđujuću odluku u skladu sa članom 83.³⁵ Na isti način će Sud postupiti ako prilikom odlučivanja samo o žalbi protiv odluke o kazni utvrdi da postoje razlozi za ublažavanje kazne.

Odredbom člana 81., stav 3., tačka a. Statuta MKS-a propisano je da, osim ako raspravno vijeće (*Trial Chamber*) ne odredi drugačije, optuženi ostaje u pritvoru do donošenja odluke o žalbi. Također je propisano da će se optuženi, kada vrijeme koje je proveo u pritvoru prekorači vrijeme izrečene kazne zatvora, pustiti na slobodu, osim ako žalbu nije podnio tužitelj, u kojem slučaju

³² Pojmovi "povreda postupka" ili "greška o pravu" su postavljeni vrlo široko, pa ih zato treba razumjeti i tumačiti u kontekstu naših "bitnih povreda odredaba krivičnog postupka".

³³ Usp. T. Bubalović, *op. cit.*, 148.

³⁴ Rimski statut ograničava formalnu pravosnažnost odluke o krivici, u slučaju da je žalba podnesena samo zbog odluke o kazni.

³⁵ Član 83. stav 3. Rimskog statuta glasi: "Ako Žalbno vijeće povodom žalbe protiv izrečene kazne utvrdi da je ta kazna nesrazmjerna s krivičnim djelom, može njenu izreku izmijeniti u skladu sa sedmim dijelom ovog Statuta".

puštanje na slobodu može biti uslovljeno ispunjenjem uslova propisanih tačkom c. navedenog člana. U izuzetnim okolnostima, uzimajući, uz ostalo, u obzir i konkretnu opasnost od bijega, težinu krivičnog djela i vjerovatnost uspjeha žalbe, raspravno vijeće može, na zahtjev tužitelja, produžiti pritvor optuženom do donošenja odluke u žalbenom postupku. Protiv ove odluke raspravnog vijeća može se podnijeti posebna žalba, u skladu sa Pravilima o postupku i dokazima. U slučaju oslobađajuće odluke, optuženi će biti odmah pušteni na slobodu.

Na osnovu odredbi člana 81., stav 3., tačke a. i b. Statuta, izvršenje odluke ili izrečene kazne odgađa se za period koji je odobren za podnošenje žalbe, te za vrijeme žalbenog postupka (suspenzivno dejstvo žalbe).

Odredbom člana 82., stav 1., tačka d. Rimski statut uvodi „uslovljeno“ pravo pobijanja sudskih odluka, tako što za stvarno pobijanje treba prethodno obezbijediti dozvolu predraspravnog ili raspravnog vijeća, uz ispunjenje određenih uslova, npr. ako bi se time „...mogao znatno unaprijediti postupak“.³⁶

2.2.2. Žalba protiv ostalih odluka MKS-a

Prema članu 82., stav 1. Rimskog statuta, a u skladu sa Pravilima o postupku i dokazima, svaka strana može podnijeti žalbu i protiv slijedećih odluka:

- (1) odluke o nadležnosti ili dopuštenosti pokretanja i vođenja postupka;
- (2) odluke o puštanju na slobodu osobe pod istragom ili krivičnim progonom;
- (3) odluke predraspravnog vijeća o postupanju po službenoj dužnosti prema članu 56., stav 3.;
- (4) svake odluke o pitanju koje bi bitno uticalo na pravično i ekspeditivno postupanje ili rezultat suđenja, a čije bi rješenje, prema mišljenju predraspravnog ili raspravnog vijeća, moglo znatno unaprijediti postupak.

Iz navedenog proizilazi da se svaka strana, u skladu s Pravilima o postupku i dokazima, može žaliti na: odluku u pogledu jurisdikcije ili prihvatljivosti (*admissibility*); odluku kojom se odobrava ili uskraćuje puštanje osoba protiv kojih se vodi istraga ili koje su optužene; odluku sudskog (predraspravnog)

³⁶ O tome: I. Josipović/D. Krapac/P. Novoselec, *op. cit.*, 314.

vijeća da postupi po svojoj vlastitoj inicijativi na osnovu člana 56., stav 3.; odluku koja uključuje pitanje koje bi značajno uticalo na pravično i brzo vođenje postupka ili rezultat suđenja, a za koju, po mišljenju sudskog (predraspravnog ili raspravnog) vijeća, hitno rješenje od strane žalbenog vijeća može stvarno ubrzati postupak.³⁷

Pravilo 154. o postupku i dokazima normira žalbe za koje nije potrebna dozvola Suda, kao i rokove za njihovo podnošenje. Tako, žalbe na osnovu člana 81., stav 3., tačka c. ili člana 82., stav 1., tačke a. i b. Statuta, mogu se izjaviti najkasnije u roku od *pet dana* od dana kada je stranka koja ih podnosi, obaviještena o odluci. Žalba na osnovu člana 82., stav 1., tačka c. Statuta, može se izjaviti najkasnije u roku od *dva dana* od dana kada je stranka, koja istu podnosi, obaviještena o odluci. Propisi Pravila 150. o postupku i dokazima, stavovi 3. i 4., primjenjuju se na žalbe izjavljene u skladu sa članom 82., stavovi 1. i 2. Statuta.

Pravilo 155. normira žalbe za koje je potrebna dozvola Suda, a takođe i rokove u kojim se moraju podnijeti. Ako stranka želi izjaviti žalbu na odluku iz člana 82., stav 1., tačka d. ili člana 82., stav 2. Statuta, stranka će u roku od *pet dana* od dana obavještenja o toj odluci, uputiti pismeni zahtjev vijeću koje je donijelo odluku, navodeći razloge zbog kojih traži dozvolu žalbe. Vijeće će o tome donijeti odluku i obavijestiti sve učesnike koji su učestvovali u postupku koji je doveo do odluke iz stava 1. ovog Pravila.

U odredbi navedenog člana 82., stav 2. Statuta posebno je propisano da žalbu protiv odluke predraspravnog vijeća, donesene na osnovu člana 57., stav 3., tačka d. Statuta, može podnijeti *država* na koju se stvar odnosi ili tužitelj, uz dozvolu predraspravnog vijeća. O toj žalbi se odlučuje po hitnom postupku. Ova žalba nema suspenzivno dejstvo, osim ako tako ne odluči žalbeno vijeće na zahtjev stranke, u skladu sa Pravilima o postupku i dokazima.

Odredbom člana 82., stav 4. Statuta je predviđeno da pravni zastupnik žrtava krivičnog djela, optuženi ili *bona fides* vlasnici (vlasnici u dobroj vjeri) imovine obuhvaćene nalogom iz člana 75. Statuta,³⁸ mogu podnijeti žalbu protiv odluke o naknadi štete, kako to propisuju Pravila o postupku i dokazima.

³⁷ O tome: T. Bubalo, *op. cit.*, 149.

³⁸ Član 75. Rimskog statuta govori o odšteti žrtvama krivičnih djela, odnosno o restituciji, naknadi i rehabilitaciji.

Za žalbe protiv „ostalih“ odluka MKS-a, propisan je poseban režim.³⁹ Za razliku od žalbe protiv meritornih odluka (član 81., stav 4. Statuta), žalba protiv „ostalih“ odluka Suda, samo uslovno ima suspenzivno dejstvo.⁴⁰

2.2.3. Pravo na reviziju protiv odluka MKS-a

Prema Rimskom statutu, revizija je vanredni pravni lijek samo u korist osuđenog, koju mogu podnijeti određene ovlaštene osobe i samo iz određenih razloga. Naime, prema odredbi člana 84., stav 1. Statuta, dopuštena je revizija konačne osuđujuće odluke ili izreke o kazni.⁴¹ Osuđeni, a poslije njegove smrti, bračni partner, djeca, roditelji ili druga osoba od koje je to još živi osuđeni zatražio pismenim putem, ili tužitelj u korist osuđenog, može od žalbenog vijeća (*Appeals Chamber*) zatražiti reviziju konačne osuđujuće odluke ili izreke o kazni zbog toga:

(1) što su otkriveni novi dokazi koji:

(a) nisu bili dostupni u vrijeme suđenja, a ta nedostupnost se nije mogla, u cjelosti ili djelomično, pripisati stranci koja je podnijela zahtjev za reviziju;

(b) su dovoljno važni da bi, pod uslovom da su bili izvedeni na ranijem suđenju, doveli do drugačije odluke o krivici;

(2) što je naknadno otkriveno da su važni dokazi, uzeti u obzir na suđenju, te kao osnov za osuđujuću odluku, bili lažni ili krivotvoreni;

(3) što je jedan ili više sudija koji su učestvovali u donošenju osuđujuće odluke ili potvrđivanju optužbe (*confirmation of the charges*), u tom predmetu počinio tešku povredu pravila sudijske dužnosti, čija je težina dovoljna za opravdanu smjenu tog sudije sa dužnosti, na osnovu člana 46. Statuta.⁴²

Žalbeno vijeće odbit će zahtjev za reviziju, ako ga smatra neosnovanim. Ako utvrdi da je osnovan, ono može, nakon saslušanja stranaka predviđenog Pravilima o postupku i dokazima, prema potrebi:

(a) predmet uputiti prvobitnom raspravnom vijeću;

(b) predmet uputiti drugom raspravnom vijeću; ili

39 Prema, I. Josipović/D. Krapac/P. Novoselec, *op. cit.*, 312.

40 Detaljnije: V.G.Degan/B.Pavišić, *op. cit.*, 478.

41 O tome: A. Kaseze, *Međunarodno krivično pravo*, Beogradski centar za ljudska prava, Beograd, 2005, 513.

42 Član 46., stav 1. Rimskog statuta propisuje smjenu s dužnosti sudija, tužitelja, zamjenika tužitelja, sekretara i zamjenika sekretara, u skladu sa Pravilima o postupku i dokazima.

(c) samo odlučiti u predmetu, kako bi donijelo odluku o tome da li presuda treba biti izmijenjena ili ne.

Iz navedenog proizilazi da žalbeno vijeće može ponovno sazvati prvostepeno raspravno vijeće, odrediti novo raspravno vijeće ili zadržati jurisdikciju nad tim predmetom pa, nakon saslušanja stranaka, i odlučiti treba li ta presuda biti revidirana ili ne.

Pravilo 159. o postupku i dokazima propisuje da zahtjev za reviziju iz člana 84., stav 1. Statuta mora biti u pisanom obliku i sadržavati razloge za reviziju. Po mogućnosti treba priložiti i materijal kojim ga se potkrepljuje.

2.2.4. Naknada štete zbog nezakonitog lišenja slobode ili pritvaranja

Odredbom člana 85. stav 1. Rimskog statuta je predviđeno da svako ko je bio žrtva nezakonitog uhićenja ili pritvaranja ima pravo na naknadu štete. Osoba koja je konačnom odlukom osuđena za krivično djelo i ako naknadno njezina osuda bude revidirana na temelju novih ili novootkrivenih činjenica, koje uvjerljivo upućuju na nepravедnost osude, mora dobiti naknadu u skladu sa propisima, osim ako se dokaže da se pravovremeno neotkrivanje te nepoznate činjenice ne pripisuje njoj u cjelosti ili djelomično (član 85., stav 2. Statuta). U izuzetnim okolnostima, ako MKS pronade uvjerljive činjenice koje pokazuju da je bilo nepravедnosti, može prema kriterijima predviđenim u Pravilima o postupku i dokazima, po svom uvjerenju, dosuditi naknadu nekoj osobi koja je oslobođena iz pritvora poslije konačne odluke o oslobođenju ili prekidu postupaka (član 85., stav 3. Statuta).

3. Žalbeni postupak pred MKS-om

3.1. Pravo pristupa žalbenom sudu

Pravo pristupa žalbenom sudu, nezavisno od toga da li je riječ o domaćem ili međunarodnom sudu, proizilazi i iz međunarodnopravnih dokumenata. Iako Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda ni u članu 6., a ni u drugim članovima, posebno ne predviđa pravo pristupa sudu, to pravo nesumnjivo proizilazi iz sveukupnog značenja te konvencijske odredbe. Pravo pristupa žalbenom sudu predviđeno je i u odredbama članova

81.-85. Rimskog statuta. Bitne pretpostavke za pristup žalbenom sudu su: (a) postojanje proglašene sudske odluke od strane MKS-a i (b) podnesena žalba od strane ovlaštenog subjekta. Za preispitivanje pogrešne sudske odluke u žalbenom postupku važno je, dakle, postojanje formalnog zahtjeva ovlaštenog subjekta. U vezi s navedenim pravom treba istaći da i u postupku po pravnim lijekovima pred MKS-om vrijede posebna procesna načela, od kojih su neka karakteristična upravo za ovu fazu postupanja. Važnija načela tog postupka su: načelo zakonitosti, načelo pravičnog postupka,⁴³ pravo na suđenje u razumnom roku, pravo na materijalnu i formalnu odbranu, pravo na procesnu jednakost, te pravo na javno suđenje. Glavni cilj i svrha žalbenog postupka pred MKS-om je omogućavanje donošenja pravilne i zakonite odluke u predmetnoj krivičnoj stvari, imajući pri tom u vidu činjenicu da žalbeni sud (žalbeno vijeće) ima veće mogućnosti od nižeg suda (raspravnog vijeća) da ispita osnovanost tvrdnji istaknutih u pravnom lijeku.⁴⁴

3.2. Faze krivičnog postupka pred MKS-om

Prema Rimskom statutu i Pravilima o postupku i dokazima, krivični postupak pred MKS-om prolazi kroz više posebnih faza. Prva faza je istraga, koju pokreće tužitelj. Detaljna pravila o istrazi i krivičnom gonjenju sadržane su u odredbama članova 53.-59. Rimskog statuta. Slijedeća faza je tzv. početna faza postupka pred Sudom, odnosno pred predraspravnim vijećem (član 60. Statuta). Faza potvrđivanja optužnice propisana je u članu 61. Glavna i najvažnija faza krivičnog postupka pred MKS-om je samo suđenje, a njegova pravila sadržana su u odredbama članova 62.-75. Statuta. Izricanje kazni normirano je u članovima 76.-80. Posljednji stadij postupka – postupak po pravnim lijekovima (žalbi i reviziji) ili žalbeni postupak uređen je odredbama članova 81.-85. Rimski statut poznaje i neke druge posebne postupke (npr. postupak međunarodne saradnje, pravne pomoći, postupak hapšenja i predaje tražene osobe i dr.).⁴⁵

43 O načelu pravičnog postupka pred krivičnim sudom, vidi: H. Sijerčić – Čolić, *Krivično procesno pravo, knjiga I.*, 3. izd., Sarajevo, 2012, 123-131. (u nastavku: H. Sijerčić – Čolić, KPP I., 2012.), T. Bubalović, *Pravo na pravični kazneni postupak prema međunarodnom pravu o ljudskim pravima*, Sarajevo, 9-10/2004., D. Krapac, *Kazneno procesno pravo, knjiga I.*, Zagreb, 2007, 116-147., B. Pavišić, *Kazneno postupovno pravo*, 2010, 62-64. (u nastavku: B. Pavišić, KPP, 2010.), N.M. Simović, *Krivično procesno pravo I*, Banja Luka, 2009.

44 Usp. T. Vasiljević, *Sistem krivičnog procesnog prava*, Beograd, 1981, 556., Pavišić, B., KPP, 2010, 374.

45 Prema: I. Josipović/D. Krapac/P. Novoselec, *op. cit.*, 256-328.

3.3. Pretpostavke za započinjanje žalbenog postupka pred MKS-om

Dvije su glavne pretpostavke za započinjanje žalbenog postupka pred MKS-om: (a) postojanje donešene i javno proglašene presude i (b) podnesena žalba protiv odluke MKS-a. Presudu, nakon okončanja krivičnog postupka, donosi raspravno vijeće Suda. Prema odredbi člana 74. Rimskog statuta, odluka raspravnog vijeća donosi se nakon ocjene dokaza i razmatranja čitavog postupka. Odlukom se ne smiju prekoračiti činjenice navedene u optužbi. Sud smije zasnovati svoju odluku samo na dokazima izvedenim i raspravljenim na suđenju. U donošenju odluke sudije moraju nastojati postići jednoglasnost, ali ako nije bilo njihove jednoglasnosti, odluka mora sadržavati mišljenje većine i manjine sudija. Ako u tome ne uspiju, odluka se donosi većinom glasova. Odluka se sačinjava u pisanom obliku. Ona mora sadržavati potpun i obrazložen prikaz utvrđenog od strane raspravnog vijeća, u pogledu dokaza i zaključaka. Sud donesenu odluku mora javno proglasiti. Druga pretpostavka za pokretanje žalbenog postupka je postojanje podnesenog pravnog lijeka. Žalbeni postupak mogu inicirati samo određene osobe koje su za to ovlaštene, u skladu sa Statutom Suda.

3.4. Tok žalbenog postupka pred MKS-om

Tok žalbenog postupka pred MKS-om uređen je odredbama Rimskog statuta i Pravilima o postupku i dokazima, koja se primjenjuju pred tim Sudom. Pravila o postupku pred žalbenim vijećem⁴⁶ sadržana su u Pravilima 149.-152. Pravila koja uređuju postupak i izvođenje dokaza pred predraspravnim i raspravnim vijećem, primjenjuju se, *mutatis mutandis*, i na postupke pred žalbenim vijećem. Za postupak samo po žalbi optuženog vrijedi zabrana *reformatio in peius* (član 13., stav 2. Statuta).

Prema Pravilima o postupku i dokazima, žalba na osuđujuću ili oslobađajuću odluku, prema članu 74., na odluku o kazni, prema članu 76., ili na odluku o naknadi štete, prema članu 75. Statuta, može se uložiti najkasnije u roku od 30 dana od dana kada je stranka, koja žalbu podnosi, obaviještena o odluci ili nalogu o naknadi štete (Pravilo 150).⁴⁷ Na molbu stranke koja izjavljuje

⁴⁶ Žalbeno vijeće sastoji se od svih članova Žalbenog odjeljenja, a sačinjavaju ga predsjednik i četiri sudije (član 39., stav 1., i stav 2., tačka b. Rimskog Statuta).

⁴⁷ Pravila koja se u nastavku teksta navode pod rednim brojevima (npr. Pravilo 150. i sl.), sadržana su u Pravilima o postupku i dokazima koja se primjenjuju pred MKS-om.

žalbu, i uz postojanje opravdanog razloga, žalbeno vijeće može produžiti taj rok. Ako se žalba ne izjavi u navedenom roku, odluka ili nalog o naknadi štete postaju konačni.

Žalba se podnosi sekretaru Suda. Nakon što je žalba podnesena u skladu sa Pravilom 150., sekretar dostavlja žalbu i sudski spis žalbenom vijeću. Sekretar će o podnesenoj žalbi obavijestiti sve učesnike postupka pred raspravnim vijećem. Podnesena žalba ima suspenzivno dejstvo u pogledu izreke u presudi, osim u dijelu koji se odnosi na primijenjeni pritvor, koji i dalje ostaje na snazi (član 81., stav 4. Statuta). Žalbenom vijeću dostavlja se i zapisnik o postupku raspravnog vijeća koje je donijelo odluku koja se pobija žalbom. Sekretar će o žalbi obavijestiti sve sudionike postupka pred vijećem čija se odluka pobija, osim ako ih o tome već nije obavijestilo samo raspravno vijeće, što je u skladu sa Pravilom 155/2.

Pravilo 152. predviđa povlačenje žalbe. Stranka koja je podnijela žalbu može je povući u svako doba, ali to mora biti prije odluke o žalbi. U tom slučaju, stranka mora sekretaru predati pismenu izjavu o povlačenju žalbe. Sekretar o tome obavještava ostale učesnike postupka. Ako je tužitelj podnio žalbu u ime osuđenog, u skladu sa članom 81., stav 1., tačka b. Statuta, tužitelj će prije izjave o povlačenju žalbe obavijestiti osuđenog o svojoj namjeri, kako bi mu dao mogućnost da nastavi žalbeni postupak.

Stranka koja je podnijela žalbu, u skladu sa Pravilom 154., ili joj je vijeće dozvolilo da podnese žalbu na odluku u skladu sa Pravilom 155., može žalbu povući prije donošenja odluke o žalbi. O tome se sekretar obavještava pismenom izjavom, nakon čega on obavještava ostale učesnike postupka o povlačenju žalbe.⁴⁸

Odredbom člana 83., stav 1. Statuta je posebno propisano da u žalbenom postupku žalbeno vijeće ima sva ovlaštenja, kao i raspravno vijeće Suda. Dužnosti i ovlaštenja raspravnog vijeća propisane su prije svega u odredbi člana 57. Statuta.

Prema Pravilu 156., žalbeni postupak provodi se na osnovu materijala u pismenoj formi, osim ukoliko žalbeno vijeće odluči održati raspravu, kojoj

⁴⁸ Usp. I. Josipović/D. Krapac/P. Novoselec, *op. cit.*, 141-142.

optuženi ne mora prisustvovati (član 83., stavovi 1. i 5. Statuta). Žalba se mora razmotriti u što kraćem roku.

3.5. Odluke žalbenog vijeća

Odredbom člana 83., stav 4. Statuta je propisano da žalbeno vijeće donosi presudu većinom glasova svojih sudija. Ako nije postignuta jednoglasnost, presuda žalbenog vijeća mora sadržavati mišljenje većine i manjine, a pojedini član vijeća može dodati izdvojeno ili protivno mišljenje o nekom pravnom pitanju. Ta se presuda mora javno objaviti. Ona mora sadržavati razloge na kojima se temelji.

Prema odredbi člana 83., stav 1. Statuta, žalbeno vijeće prije svega ispituje pravilnost provedenog postupka u kojem je donesena pobijana odluka. Ako žalbeno vijeće utvrdi da je raniji postupak proveden „nepravedno“, na način koji je uticao na pravilnost odluke ili izrečene kazne ili da je na odluku ili izrečenu kaznu bitno uticala greška o činjenicama, greška o pravu ili formalna povreda postupka, ono može:

(a) ukinuti ili preinačiti odluku ili izreku o kazni ili

(b) odrediti novo suđenje pred raspravnim vijećem, ali i zatražiti da raspravno vijeće razjasni činjenično stanje i vrati mu predmet na odluku.

Žalbeno vijeće može i samo izvoditi dokaze (član 83., stav 2. Statuta).

Ako je protiv odluke ili izreke o kazni žalbu podnio samo optuženi ili tužitelj samo u njegovu korist, vrijedi zabrana *reformatio in peius*, što znači da se odluka ne može preinačiti na štetu optuženog.⁴⁹

Ako povodom žalbe protiv izrečene kazne žalbeno vijeće utvrdi da je ta kazna nesrazmjerna krivičnom djelu, može njenu izreku izmijeniti u skladu sa Statutom.⁵⁰ Rimski statut dopušta da žalbeno vijeće može donijeti presudu i u odsutnosti osobe koja je oslobođena ili osuđena.⁵¹

3.6. Postupak po reviziji pred MKS-om

O reviziji, i onoj podnesenoj protiv njegove odluke, odlučuje nadležno

49 O postupku po žalbi pred MKS-om, vidi: T. Bubalo, *op. cit.*, 149-150.

50 Sedmi dio (poglavlje) Rimskog statuta obuhvaća odredbe o kaznama, članovi 77.-80.

51 Detaljnije vidi: I. Josipović/D. Krapac/P. Novoselec, *op. cit.*, 141-142.

žalbeno vijeće MKS-a. *Pravilo 161.* o postupku i dokazima propisuje da će nadležno žalbeno vijeće, na dan koji odredi i o čemu je obavijestilo podnositelja zahtjeva za reviziju, te druge osobe, održati raspravu radi odluke o reviziji osuđujuće odluke ili izreke o kazni. U svrhu rasprave, nadležno vijeće raspolaže, *mutatis mutandis*, svim ovlaštenjima kao i predraspravno i raspravno vijeće, a koja im pripadaju u postupku izvođenja dokaza na raspravi.

Prema odredbi člana 84., stav 2. Statuta, žalbeno će vijeće odbiti zahtjev koji smatra neosnovanim. Ako utvrdi da je osnovan, ono može, nakon saslušanja stranaka, predviđenog Pravilima o postupku i dokazima, prema potrebi:

- (a) predmet uputiti prvobitnom raspravnom vijeću;
- (b) predmet uputiti drugom raspravnom vijeću; ili
- (c) samo odlučiti u predmetu, kako bi donijelo odluku o tome da li presuda treba biti izmijenjena ili ne.

Prema Pravilu 159. o postupku i dokazima, odluku o osnovanosti zahtjeva donosi većina sudija žalbenog vijeća. Odluka mora biti obrazložena. Obavijest o odluci upućuje se podnositelju zahtjeva i, po mogućnosti, svim učesnicima postupka koji je prethodio prvobitnoj odluci.

Pravilo 160. normira premještaj osuđenog u svrhu revizije. Nadležno vijeće može, u svrhu rasprave iz Pravila 161., izdati blagovremeno naredbu o premještaju osuđenog u sjedište Suda, zavisno od okolnosti slučaja. Odluka Suda odmah će se saopštiti državi koja je treba izvršiti.

3.7. Postupak za naknadu štete za nezakonito lišavanje slobode ili pritvor

Članom 85., stav 1. Rimskog statuta je propisano pravo na naknadu štete za nezakonito lišavanje slobode ili pritvor.⁵² Pravilo 173. o postupku i dokazima propisuje da svako ko traži naknadu štete, po bilo kojem osnovu iz člana 85. Statuta, mora podnijeti pismeni zahtjev predsjedništvu Suda. Ono će odrediti vijeće trojice sudija koje će razmotriti zahtjev. Te sudije ne smiju biti iste sudije koje su učestvovala u nekoj ranijoj presudi Suda, koja se odnosi na

⁵² Pravo na naknadu štete za nezakonito lišavanje slobode ili pritvor: vidjeti član 9., stav 5., te član 14., stav 6. MPGPP-a.

podnositelja zahtjeva.⁵³

Zahtjev za naknadu štete podnosi se u roku od *šest mjeseci* od dana kad je podnositelj bio obaviješten o odluci Suda u vezi: (a) sa nezakonitošću hapšenja ili pritvora prema članu 85., stav 1. Statuta, (b) sa ukidanjem osuđujuće odluke prema članu 85., stav 2. Statuta, (c) sa postojanjem očite i teške, nepravedne presude prema članu 85., stav 3. Statuta. Zahtjev mora sadržavati razloge na kojima se zasniva i označavati iznos zatražene naknade štete. Osoba koja traži naknadu štete ima pravo na pravnu pomoć.

Prema Pravilu 174., zahtjev za naknadu štete i svi drugi pisani podnesci podnositelja zahtjeva dostavljaju se tužitelju, koji na njih može odgovoriti pismenim putem. Sva tužiteljeva očitovanja dostavit će se podnositelju zahtjeva. Vijeće određeno u skladu sa Pravilom 173/1, može održati raspravu i odlučiti o stanju stvari na osnovu zahtjeva i pisanih podnesaka tužitelja i podnositelja zahtjeva. Rasprava će se održati na traženje tužitelja ili podnositelja zahtjeva. Odluku o naknadi štete sudije donose većinom glasova. Ona se saopštava tužitelju i podnositelju zahtjeva.

Pravilo 175. propisuje način utvrđivanja iznosa naknade štete. Pri određivanju iznosa naknade štete, u skladu sa članom 85., stav 3. Statuta, vijeće određeno prema Pravilu 173/1, uzet će u obzir posljedice koje, očito teška i nepravedna presuda, uzrokuje u ličnim, porodičnim, društvenim i profesionalnim okolnostima podnosioca zahtjeva.

3.8. Komparativni prikaz sličnosti i razlika žalbenog postupka pred MKS-om i pred krivičnim sudovima u BiH

Osnovna razlika između Statuta MKS-a i krivičnih procesnih zakona u BiH je znatno opširnija normativna regulisanost žalbenog postupka u domaćem krivičnom zakonodavstvu.⁵⁴ Kada je riječ o redovnim pravnim lijekovima, sličnost je velika, jer oba sistema poznaju žalbu kao jedini redovni pravni lijek, sa određenom razlikom u pogledu kojih se sve odluka žalba može podnijeti i po kojim osnovama. Kod vanrednih pravnih lijekova, sličnost je u tome što u oba prava postoji također po jedan takav pravni lijek, ali se revizija

⁵³ Usp. I. Josipović/D. Krapac/P. Novoselec, *op. cit.*, 142-143.

⁵⁴ Postupak po pravnim lijekovima regulisan je odredbama članova: 292.-333. ZKP BiH; 307.-349. ZKP FBiH; 306.-357. ZKP RS i 292.-333. ZKP BD BiH.

prema Rimskom statutu i ponavljanje krivičnog postupka prema krivičnim procesnim zakonima u BiH bitno razlikuju po svom sadržaju, a posebno po cilju koji se njima želi ostvariti. Razlike se ogledaju i u dužini žalbenih rokova (duži su prema Rimskom statutu), subjektima koji ih mogu podnijeti, sadržaju i načinu podnošenja žalbe, ali i u pogledu osnova pobijanja. Postupak po žalbi detaljnije je regulisan domaćim zakonima u odnosu na Rimski Statut, uključujući i određena opšta pravila postupka koja se prije svega odnose na granice ispitivanja presude, zabranu *reformatio in peius*, prošireno djelovanje žalbe, *beneficium cohaesionis*, te neka druga pitanja. Odluke koje žalbeni sud može donijeti odlučujući po žalbi u Rimskom statutu samo su taksativno nabrojane, dok ih domaći procesni zakoni mnogo detaljnije uređuju, navodeći uslove koji se moraju ispuniti da bi mogla biti donesena takva odluka.

Poređenje procesnih pravila Statuta MKS-a i pravila krivičnog postupka u BiH, gledano u cjelini, pokazuje da između njih postoji više sličnosti, nego razlika. I dok su sličnosti prisutne prvenstveno u davanju velike važnosti prethodnom postupku, stadiju suđenja i žalbenom postupku, koji ne pokazuju značajnu funkcionalnu razliku, znatnije razlike postoje u pitanjima kontrole optužbe, te samoj konstrukciji rasprave za potvrdu optužbe prije suđenja. Za detaljniji prikaz sličnosti i razlika između ova dva pravna sistema ipak bi trebalo provesti jedno cjelovitije istraživanje i detaljniju analizu, što bi prelazilo granice ovoga rada.

U vezi s navedenim, treba istaći i to da je svojevrsni pokušaj kodifikacije propisa na međunarodnom nivou, prisutan u statutima međunarodnih krivičnih sudova, još uvijek u nastajanju, imajući pri tom u vidu da ti statuti regulišu samo one postupke za koje je nadležan svaki pojedini sud, što nije dovoljno za stvaranje cjelovitog pravnog sistema, iako je to jedan od osnovnih ciljeva postojanja Međunarodnog krivičnog suda, svakako uz ostvarenje principa kažnjivosti, u smislu težnje ka univerzalnoj jurisdikciji, odnosno pravdi.

ZAKLJUČAK

Pravo na djelotvoran pravni lijek, zajamčen članom 13. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, te članom 2. Protokola 7., prema Rimskom statutu dopušten je i protiv odluka Međunarodnog krivičnog suda.

To pravo proizilazi iz odredbi članova 81.-85. Statuta, prema kojima je moguće podnijeti žalbu (*appeal*) i reviziju (*revision*) protiv odluka tog Suda. Na taj je način omogućen pristup i žalbenom vijeću MKS-a. Krivični postupak i pred ovim Sudom prolazi kroz fazu pravnih lijekova, samo ako je izjavljen pravni lijek, što znači da je postupak po pravnim lijekovima i pred MKS-om fakultativan, a ne obligatoran. Kontrola pravilnosti i zakonitosti sudskih odluka povjerena je samo ovlaštenim subjektima. Žalbeni postupak pred MKS-om je posebna faza krivičnog postupka, u kojoj se ispituje i odlučuje o žalbi i reviziji, koje se podnose protiv presuda i drugih odluka MKS-a. Tok žalbenog postupak pred MKS-om uređen je odredbama Rimskog statuta i Pravila o postupku i dokazima. Pravila koja uređuju postupak i izvođenje dokaza pred raspravnim vijećem, primjenjuju se, *mutatis mutandis*, i na postupke pred žalbenim vijećem. Žalbeni postupak se provodi na osnovu materijala u pisanom obliku, osim ako žalbeno vijeće odluči održati raspravu. Navedenim pravilima postiže se glavni cilj i svrha žalbenog postupka pred MKS-om, a to je omogućavanje donošenja pravilne i zakonite odluke u predmetnoj krivičnoj stvari.

Zaključno, osnivanje Međunarodnog krivičnog suda dalo je ogroman doprinos u razvoju međunarodnog krivičnog prava, kako materijalnog, tako i procesnog. Danas se pred ovim sudom vodi 18 postupaka, koji su proizašli iz 8 izvještaja o situacijama u različitim državama,⁵⁵ a prva je presuda donesena 14.03.2012. godine.⁵⁶ Eventualni žalbeni postupak umnogome će pojasniti značajan broj odredbi Rimskog statuta i Pravila o postupku i dokazima, posebno njihovu adekvatnost i daljnju primjenjivost u praksi, kao i određene pojmove i ustanove važne za buduću cjelovitiju kodifikaciju međunarodnog krivičnog prava.

55 Podatak preuzet sa: http://www.icc-cpi.int/en_menus/icc/situations%20and%20cases/Pages/situations%20and%20cases.aspx (26.01.2013.).

56 Presuda je donešena u predmetu Tužitelj v. Thomas Lubanga Dyilo, proizašlom iz situacije u Demokratskoj Republici Kongo, u Thomas Lubanga Dyilo osuđen je za ratne zločine novačenja i regrutiranja djece mlade od 15 godina, te korištenja regrutirane djece za aktivno učestvovanje u neprijateljstvima. Osuđen je 10.07.2012., na ukupno 14 godina zatvora (podatak preuzet sa: http://www.icc-cpi.int/en_menus/icc/situations%20and%20cases/situations/situation%20icc%200104/related%20cases/icc%200104%200106/Pages/democratic%20republic%20of%20the%20congo.aspx (26.01.2013.).

THE RIGHT TO APPEAL AND APPELLATE PROCEDURE BEFORE THE INTERNATIONAL CRIMINAL COURT

SUMMARY

The right to appeal and the appellate procedure before the International Criminal Court (ICC) is the main topic of this paper. It covers the basic concept of the right to appeal in the criminal proceeding from theoretical, constitutional and international legal aspects, following a detailed elaboration of the right to appeal under the Statute of the ICC (Rome Statute). This paper considers an appeal against the judgment, as well as the appeal against other decisions of this Court. After that, within the explanations of the appellate procedure before the ICC, in the central part of the work, fundamental rules of starting the appellate procedure, course of the proceedings and decisions taken by the Appeals Chamber are listed and explained. The paper emphasizes that the appeal before the ICC is a special stage of the criminal proceedings in which the decision on legal remedies (appeal and revision) are delivered, which remedies can be declared against this court's decisions, according to the Rome Statute and the Rules of Procedure and Evidence. The paper also includes the most important rules for the submission of the revision, as well as the process of deciding about this remedy, and finally the rules of procedure of compensation for unlawful arrest or arbitrary detention.

Key words: International Criminal Court, the right to appeal under the Rome Statute, the appeal against the judgment, the appeal against other decisions of the ICC, the appellate procedure.